

Oranjestad, 12 juni 2023

Kritische noot bij het artikel van Boi Antoin en Cees Luckhardt: 'Bonaire, de witte hel',

Aanstaande vrijdag 16 juni zal er een boekpresentatie worden gehouden in Skal Museo voor het boek 'Bonaire, een koloniale zoutgeschiedenis'. Kennelijk georganiseerd door de Boneriaanse regering of Eilandsraad, gezien het email adres: @bonairegov.com. Dit is de eerste keer dat ik nog voordat een boek gepresenteerd is, zonder dat ik het werk in zijn geheel gelezen heb, grote twijfels heb over de inhoud. Dit is op basis van het gekozen perspectief, de foute en onbegrijpelijke weergave van feitelijkheden en het doel. Want, als het boek vanuit hetzelfde perspectief is geschreven als het artikel dat in de Online krant Bonaire.nu is gepubliceerd, dan ben ik de mening toegedaan dat dit boek bijvoorbeeld op de brandstapel kan.

Alvorens ik overga tot het beargumenteren van de 14 punten van kritiek, wil ik eerst aangeven dat ik zowel met co-auteur Dhr. Boi Antoin als met Bonaire.nu redacteur Dick Drayer via Whatsapp contact heb gehad over het artikel. Hieruit kwamen zes zaken naar voren: 1. Het originele artikel is op 6 juni 2023 op historiek.nl gepubliceerd. Naar ik aanneem is de introductie door de redactie van deze website geschreven. 2. Het boek is 'geen opinie stuk'. 3. Het artikel is niet door de redactie van Bonaire.nu inhoudelijk gecontroleerd. 4. De bijdrage van Dhr. Boi Antoin betrof het verzet en specifiek de tot slaafgemaakten. 5. Na de introductie, onder de vermelding van de namen van de schrijvers volgt het boekfragment. 6. Ik heb nog geen contact gehad met Cees Luckhardt.

Volledigheidshalve, de Trans-Atlantische Slavenhandel is de enige vorm van slavernij in de geschiedenis van de mensheid, waarbij mensen bij wet gereduceerd werden tot een goed, op basis van hun etnische afkomst en fysiek voorkomen. Door hen tot roerend goed (chattel) te verklaren, werd aan hen rechtspersoonlijkheid ontnomen. Alleen in het geval dat een tot slaaf gemaakte Afrikaan beschuldigd werd van opstanden, illegale vergaderingen of opruiende spraak, kon men voor een rechter berecht worden. De eigenaren konden, uitzonderingen daargelaten, zonder kans op juridische vervolging gruwelheden uitvoeren, aangezien een eigenaar zelf kan beschikken over zijn/haar eigendommen. Het opzettelijk doden of mishandelen van een tot slaaf gemaakte met de dood tot gevolg, was niet strafbaar.

Op 8 augustus 1962 werd de Emancipatie Wet ondertekend, die bij zijn in werking treding per 1 juli 1863, aan de tot slaafgemaakte mensen de vrijheid zou geven. Uit diverse archieven kan men opmaken dat de administratieve persoonlijke registratie van de tot slaaf gemaakte Afrikaanse mensen in het Nederlands Koninkrijk pas in 1839 wettelijk verplicht was geworden. In deze nationale archieven treft men ook de registratie van de voor 1 juli 1863 'vrijgemaakte zwarten' op Bonaire. Op de borderellen, de lijsten met de geregistreerde tot slaafgemaakte Afrikaanse mensen die privé bezit waren en dus geen gouvernementsslaven, staan de tot slaafgemaakten waar de Nederlandse staat herstelbetalingen over verschuldigd was.

Hier volgen mijn argumenten, waarbij de meest onoverkomelijke inhoudelijke fout als eerste hieronder staat genoemd. Vervolgens heb ik in chronologische volgorde mijn overigens eveneens belangrijke argumenten gepresenteerd:

1. Constatie: *"De Boneriaanse zoutslaven hadden, tot in de jaren zestig van de vorige eeuw, geen beschikking over gereedschappen die hun zware arbeid konden verlichten,"* Met deze zin gaat u volledig voorbij aan de Emancipatie wet van de Afrikaanse tot slavernij gedwongen

mensen van 1 juli 1863. Dit is een grove fout die maakt dat dit werk, waarschijnlijk reeds gedrukt, niet verspreid kan worden. Het is een van de grootste blunders in de geschiedenis van de Nederlandse historisch wetenschappelijke publicaties en getuigt van een gebrek aan respect voor de geschiedenis van de Boneriaanse nazaten van Afrikaanse geroofde, verkochte, misbruikte, mishandelde, uitgehongerde en vermoorde tot slavernij gedwongen voorouders.

2. Mijn eerste kritische vraag betreft de introductie van het artikel. Daar waar staat aangegeven dat er honderden Afrikaanse tot slaafgemaakte mensen op Bonaire op de zoutplantages hebben gewerkt. In het fragment van het boek staat in 1639 de eerste Afrikaanse tot slaafgemaakte mensen arriveerden op Bonaire. Op 1 juli zijn er 752 (Van Sypesteyn 1866: 52-5.) geëmancipeerd en 660 Gouvernementsslaven (ASF Staat der Bevolking 1840, 1845, KV 1855). Toch suggereert men hier dat het om 'honderden' ging en niet (tien) duizenden over een periode van ruim 200 jaar.
3. Gangbaar wordt in de Nederlandse taal bij een opsomming een volgorde gehanteerd die of de kwantitatieve of de kwalitatieve grootste gemene deler als eerste noemt. Door de keuze om als eerste de naar Bonaire verbannen mensen te noemen en de Afrikaanse tot slaafgemaakte mensen als laatste, wekt u de indruk dat de eerste groep groter was in aantal, dan wel kwalitatief een grotere bijdrage leverde aan de zoutwinning, dan de tweede groep. Dit gebeurt meermalen in dit artikel. Vanwaar uw keuze om dit op deze manier te verwoorden, wetende dat dit niet de gangbare wijze is om een opsomming neer te schrijven en waarbij de bijdrage van de Afrikaanse tot slaafgemaakte mensen aan de zoutwinning op Bonaire lijkt te worden gebagetaliseerd.
4. De herhaalde gelijktrekking van de werkzaamheden uitgevoerd op de zoutplantages door de Afrikaanse tot slaafgemaakte mensen met de arbeid verricht door de mensen die verbanning opgelegd hadden gekregen of tot dwangarbeid veroordeeld waren, staat loodrecht op de bestuursinstructie Van de West Indische Compagnie uit 1636, waarbij gesteld werd dat indianen beschaafd en onderwezen behoorden te worden en een beroep moesten krijgen, L. Alofs, *'Onderhorigheid en Separatisme'*, 2011. Zware arbeid kan niet gelijkgesteld worden aan slavenarbeid. De rechtspositie van de tot slaafgemaakten was van een totaal andere aard: Het betreft Afrikaanse mensen die zonder dat zij een strafbaar feit hadden verricht of tegen de gezaghebbers waren opgekomen, geroofd en verkocht zijn vanwege de dringende nood om arbeidskrachten van de Nederlandse handelaren in haring en kabeljauw, die het zout nodig hadden ter conservering van hun handelswaar.
5. U stelt de door Peter Stuyvesant naar Bonaire verbannen opperhoofden (11) gelijk aan de tot slaafgemaakte Afrikanen met uw bewoordingen 'onder de slaafgemaakten', dit is feitelijk onjuist, aangezien uit diverse bronnen vernomen kan worden opgemaakt, dat Indianen niet tot slaafgemaakten behoorden. Ik citeer Hartog blz 223 "Wel bepaalde Plats (de Simon Plats maatregel uit 1826-1827), dat ze (de wilde indianen) niet meer gedwongen mochten worden tot dienstverrichtingen, omdat ze geen slaaf waren." En het volgende citaat van J. Jacobs Jacobs, J uit zijn boek *'The Colony of New Netherlands; A Dutch settlement in Seventeenth Century America'* (2009 blz 206-211): "Zij beschreven de positie van de indianen, 'wildern' genoemd, in Nieuw Nederland. Zij mochten niet tot slaaf worden gemaakt. De Compagnie erkende hun recht op vergoeding voor arbeid of verleende diensten en zij getuigden incidenteel in rechtszaken. Het bestuur rekende hen tot een andere natie, zij waren daardoor niet rechteloos." In 'Contouren van slavenrebellie en slechte medische zorg Bonaire 1765': "De indianen op Bonaire mochten binnen het octrooigebied van de WIC niet tot slaaf gemaakt worden, maar waren wel herendienstplichtig. Zij huisden voornamelijk op Noord di Saliña en

hielden zich voornamelijk bezig met het fokken van paarden en met de tuinbouw.” Het verbannen en tot dwangarbeid veroordeeld worden getuigt eveneens van het ontbreken van de rechteloosheid van de indianen in tegenstelling tot de Afrikaanse tot slaafgemaakte mensen.

6. De slaven op de zoutplantages van Bonaire en Sint Maarten hadden een levensduur van vier tot zeven jaar, vanwege het slechte eten, de slechte waterkwaliteit, de lijfstraffen en de werkdagen van 14 uur per dag en het gebrek aan medicijnen, medische zorg en tijd om van ziekte te kunnen herstellen (A.M.G. Rutten, *‘Contouren van Slavenrebellie en Slechte Medische Zorg op Bonaire 1765’*, 1995). Mijn vraag is of u registers heeft aangetroffen die aangeven dat de slaven uit 1639 wel betere medische zorg genoten en dat zij nog in leven waren in 1699? Wanneer u in uw boek schrijft dat het aantal tot slaafgemaakte 20 jaar later is verdubbeld, lijkt het alsof het om dezelfde slaven gaat. Dit is op z’n plat Hollands gezegd: “Kort door de bocht.” Want feitelijk betekent een verdubbeling na 20 jaar, dat indien zij allemaal zeven jaar lang wisten te overleven, dat er feitelijk minimaal viermaal een schip zoals het slavenschip *St Jago* of *Sint Jago* dat in 1668 met zo’n 244 Afrikaanse mannen, vrouwen en kinderen vanuit West Africa naar de Cariben voer en waarvan 210 de tocht overleefden (Archief Amsterdam, *uitleg-onderzoek, slavenschepen*). Het feit dat in dit boek lichtvoetig aan deze feiten voorbij wordt gegaan, getuigt bij mij van anderssoortige motieven, dan om het Boneriaanse volk en de nazaten van de Boneriaans Afrikaanse tot slaafgemaakten te voorzien van een nauwkeurig journalistiek naslagwerk.
7. Onder de kop ‘Zoutoogsten’, staat dat de tot slaaf gemaakte Afrikanen de zoutbrokken oogsten. Waarom worden hier de dwangarbeiders en verbannen Opperhoofden niet ook genoemd? Dat zou wel zo consistent zijn, tenzij dit *wel* de feitelijke waarheid is, namelijk dat de dwangarbeiders en verbannen indianen andere werkzaamheden uitvoerden. Bijvoorbeeld als opzichter erop toezien dat de tot slavenarbeid gedwongen Afrikanen hun tijd niet verzaakten? Immers, volgens Bordewijk (1911) waren er op Bonaire tot 1863 alleen Gouvernementsslaven op Bonaire werkzaam: “In 1823 werd de discussie over de benutting van Aruba en Bonaire beslecht met de vaststelling van Reglementen van Administratie en Bestuur voor beide eilanden. Bonaire bleef een gouvernementsplantage waar (tot 1863) gouvernementsslaven werden ingezet in de houtkap, zoutwinning en ezelteelt. “ zie ook L. Alofs, *‘Onderhorigheid en Separatisme’*, 2011.
8. Eveneens onder de kop ‘zout oogsten’ tovert u een kruitwagen tevoorschijn. Hoewel de kruitwagens reeds honderden jaren eerder uitgevonden was, lijkt het mij zeer onwaarschijnlijk dat men een kruitwagen vooruit kon duwen in de drassige zoutpannen of op de “bergen met witte kristallen”. Bekend is immers dat de tot slaafgemaakte mannen ladingen van wel 46 kilo zwaar moesten dragen over onherbergzame paden, wat ertoe leidde dat menigeen een liesbreuk opliep of beschadiging aan de wervelkolom. (Archief WIC, Algemeen Rijksarchief 1761; 603;1223). Ik ben zeer benieuwd naar de bron waar u dit feit op baseert.
9. Ik weet niet of u in de rest van het boek vermeldt dat het zout niet alleen als ballast diende. Het is een historisch feit van algemene bekendheid dat zout nog duurder was dan goud en zilver in de 16^e eeuw en de daarop volgende eeuwen. De handelaren in haring en kabeljauw van de Nederlandse Republiek haalden tot eind 16e eeuw het zout dat nodig was om de visvangst te conserveren uit de Zoutbergen van Cardona, Catalonië. Het boek van Mark Kurlansky, *‘Salt: A World History’* beschrijft hoe de opstand onder Willem van Oranje van de Negen Nederlandse Provinciën, die leidde tot de instelling van de Nederlandse Republiek, de 80 jarige oorlog, de handelaren dreven tot het zoeken naar nieuwe zoutvoorraden, daar het

zout uit Spanje niet meer beschikbaar was. Bonaire werd middels de slavernij vanaf 1636 de melkkoe voor goedkoop zout. Het zout werd getransporteerd naar Noord Amerika en Europa. Verklaren dat het zout alleen als ballast zou dienen, zou betekenen dat de waarde van het zout en de slavenarbeid die door onze voorouders ruim 200 jaar lang gedurende de Nederlandse slavenhandel en slavernij werd gewonnen, daalt. Dit zal tot gevolg hebben dat de economische welvaart die men nu geniet in Nederland vanwege de slavenarbeid veel lager uitvalt, wat uiteindelijk zal leiden tot een veel lager bedrag voor de herstelbetalingen die de Nederlandse staat aan de nazaten van de Afrikaanse tot slaafgemaakte mensen behoort te doen toekomen. Ik kijk dus uit naar de rest van het boek om te zien of dit op een juiste manier wordt weergegeven.

10. U stelt dat de schepen heen en weer voeren en daar 9 maanden over deden. Echter, de Transatlantische slavenhandel staat bekend om zijn driehoeksvaarroute. Vanuit de Nederlandse havens in Zeeland en Amsterdam, nadat de scheeps kapitein uitgebreide instructies dan wel met met een 'Letter of Marques' in de vestzak, werden wapens, textiel, rum etc, ingeladen om vervolgens naar West Africa vervoerd te worden. Daar werden lokale Afrikaanse stammen gelokt, gemanipuleerd en bedreigd om mensen te roven (*'Partners or Captives in Commerce?: The Role of Africans in the Slave Trade'* by Herbert J. Foster). De mensenhandel in Afrika is begonnen doordat de Europeanen naar West Afrika voeren en niet andersom. Tot op de dag van vandaag komt vraag vóór aanbod. De overtocht van West Afrika naar de Cariben of Suriname duurde voor het slavenschip Leusden (1737) 44 dagen, haar moorddadige einde aan de monding van de Marowijne u allen wel bekend. Men was de meeste tijd kwijt aan het laden van de schepen in West Afrika, de aankoop van 700 tot slaaf gemaakten, duurde voor voorgenoemd schip 6 maanden. Door te vermelden dat de schepen er 9 maanden over deden om 'heen en weer' te varen, meen ik dat u wederom geen recht doet aan de feitelijke waarheid.
11. U geeft aan dat de matrozen met de slaven 'bergen werk' moesten verrichten. Ten eerste meen ik dat dit een ongepaste referentie lijkt te zijn naar de zoutbergen, die ik niet kan waarderen. Het zou mij niet verbazen indien deze bekende Nederlandse uitdrukking in de Boneriaanse zoutbergen zijn oorsprong vond, maar dat ter zijde. Waarom tracht u almaar de situatie van personen die niet rechteloos waren, gelijk te stellen aan die van de Afrikaanse tot slavernij gedwongen mensen? Een matroos was bij wet een mens en geen roerend goed, een rechtspersoon, met een arbeidscontract, die betaald werd voor het werk dat hij uitvoerde en die erbij gebaat was dat het schip weer snel de open zee op kon, zodat hij, nu reeds twee derde van zijn reis erop zat, thuis uitbetaald kon worden en wellicht herenigd met zijn gezin. Het is voor mij onbegrijpelijk dat u in dit gedeelte de matroos welhaast in dezelfde categorie als de Afrikaanse tot slaaf gemaakte mensen plaatst. U stelt vervolgens dat het zout via loopplanken in zakken en brokken aan boord van schepen moest worden gebracht. Wellicht dat u in de rest van het boek uitgebreider hierop in gaat, aangezien de schepen niet dicht bij de kust konden aanmeren, waardoor het zout twee maal overgeheveld moest worden, eerst in een kleine sloep en vervolgens op het schip.
12. U stelt dat het zout als ballast diende in het ruim. Bedoelt u hier hetzelfde ruim waar de gekidnapte en verhandelde slaven lagen? En dat er op de heenweg bakstenen van Nederlandse makelij in het ruim lagen. De meeste forten staan echter aan de Westkust van Afrika. Met heenreis doelt u wellicht op de reis vanuit Nederland naar West Afrika? Het boek 'Het Slavenschip', van de Amerikaanse historicus Marcus Rediker is daar heel duidelijk over. Het zal mij niet verbazen dat er wel eens een schip aanmeerde met bakstenen om forten, vestingmuren en landhuizen op Curaçao te bouwen, maar de omissie dat het scheepsruim van

diezelfde schepen die bakstenen en zout vervoerden ook voor transport van de door mensenroof tot slavernij gedwongen mensen van Afrikaanse afkomst diende, vind ik hoogst merkwaardig.

13. Volgens uw artikel was er een nieuw WIC reglement uit 1840, waarin men stelde dat men nooit langer dan 8 jaar op de zoutplantages te werkgesteld mocht worden. Hierbij heeft u niet vermeld, dat dit alleen voor de dwangarbeiders en verbannen mensen gold. De levensduur van de Afrikaanse ontvoerden en in slavernij gedwongen mensen was immers tussen de 4 en 7 jaar. Na die tijd waren de tot slaafgemaakten lichamelijk op. U impliceert hiermee alsof zij na 8 jaar werken, net als de eerste contractarbeiders in de America's, goed verzorgd en behandeld werden, een stukje grond zouden krijgen en een ezel om te genieten van een welverdiend pensioen. Niets is minder waar:

“De zwarten klaagden dat ze door honger en het eten van bedorven voedsel veel maagdarmsstoornissen ondervonden. De verschafte voeding was nauwelijks voldoende, eenzijdig, deficiënt en de toenemende aanwas van de slavenbevolking ging niet gepaard met verbreding van bestaansbronnen.” – Rutten, 1995.

Opvallend in dit gehele artikel, “Bonaire, witte hel.” is dat er een boodschap verkondigd wordt dat erop neerkomt, dat de indianen, dwangarbeiders, de slavenarbeiders en zo af en toe ook de matrozen, het allemaal even zwaar hadden. Dat gedeelde smart halve smart zou moeten zijn. En dat is mijnsinziens de boodschap die men wil verkondigen. Namelijk dat onze voorouders allemaal in het zelfde bootje zaten. Met dit verschil, dat de een hoogwaardige functie bekleedde aan het roer, de ander betaald werk deed op het dek, de derde zijn straf uitzat en de onschuldige vierde tegen zijn wil naakt vastgeketend lag in een stinkend ruim.

Het enige echt bijzondere detail, is dat er anno 2023 nog leden van de dominante Nederlandse cultuur zijn, die niet beschikken over een zodanige objectiviteitszin dat zij op een wetenschappelijk onderbouwde manier weer kunnen geven wat de bronnen in de archieven daadwerkelijk aangeven. Daarom wil ik voorstellen, omdat het onderhand tijd is geworden, dat de nazaten van de Afrikaanse geroofde mensen zèlf in de gelegenheid worden gesteld om een historisch research centrum op te richten die beheerd wordt door ons zelf. Er zijn voldoende gekwalificeerde mensen en ik durf te wedden dat de in het buitenland verblijvende Arubaanse, Curaçaose, Boneriaanse wetenschappers, graag naar hun eiland terug willen keren of hier stage lopen, om alhier eervol werk te verrichten voor de voorgaande, huidige en volgende generaties. Nederland zal hierbij haar verplichtingen moeten nakomen ten aanzien van artikel 73 van het Handvest van de Verenigde Naties, betreffende het decolonisatie proces, alwaar zij de heilige plicht heeft om de politieke, economische, sociale en educatieve onwikkeling van onze mensen te waarborgen. De middelen hiertoe kan de Nederlandse staat, mijns inziens, bijvoorbaat afschrijven tegen de herstelbetalingen die zij aan ons verschuldigd zijn, naast de excusses van de Koning en het vastleggen in een wet dat slavernij een misdaad tegen de menselijkheid was.

Stichting BEULAH

Mw. Gisele B.M. Sint Jago LLB, B,Ed.

Docent, jurist, schrijver.